

ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В МАЛІЙ ПРОЗІ ІВАНА ЯЦКАНИНА (ОПОВІДАННЯ «КОРІННЯ», «ШУМІЛИ БЕРЕСТИ»)

Анотація. У статті уперше визначено й проаналізовано художнє осмислення Іваном Яцканином проблеми національної ідентичності та історичної пам'яті роду на основі оповідань «Коріння», «Шуміли берести».

Ключові слова: національна ідентичність, історична пам'ять роду, архетип землі, архетип Дому.

Іван Яцканин — сучасний український письменник Словаччини, автор 13 збірок оповідань, публіцист, що зосереджується на дослідженні словацько-українських та українсько-словацьких літературних взаємин, перекладач зі словацької, чеської та польської мов на українську, а також з української на словацьку. Займає активну громадянську позицію, популяризуючи українську культуру та літературу за кордоном. Як представник української національної меншини Словаччини, вболіває за збереження самобутності рідної культури та намагається всіляко її підтримувати. Проблема національної ідентичності у його творчості набуває особливої актуальності, як загалом і в контексті глобалізаційних процесів, які останніми роками відбуваються як в Україні, так і в цілому світі. Творчість І.Яцканина з точки зору виявлення національної ідентичності ще не ставала предметом аналізу літературознавців, тому в цій статті ставимо за мету визначити й проаналізувати художнє осмислення письменником проблеми національної ідентичності та історичної пам'яті роду на основі оповідань «Коріння» і «Шуміли берести» (зб. «Місце проживання» (1990).

За М. Боришевським, *«національна ідентифікація — усвідомлення людиною своєї належності до певного етносу, нації, усвідомлення своєї близькості з нацією, спорідненості з нею. Без такого самоусвідомлення не може йтися про розвиток в особистості національної свідомості та самосвідомості»* [2: 320]. Національна ідентичність тісно пов'язана з культурою. Як зазначив Ентоні Д. Сміт, *«чуття національної ідентичності стає могутнім засобом самовизначення й самоорієнтації індивіда у світі крізь призму колективної особистості та своєї самобутньої культури. Саме завдяки спільній неповторній культурі ми спроможні дізнатися, «хто ми такі» в сучасному світі. Наново відкривши ту культуру, ми «наново відкриваємо» себе, своє «автентичне Я» — або ж принаймні саме так видається багатьом зневіреним і дезорієнтованим індивідам, яким судилось змагатися з надміру мінливим і непевним сучасним світом»* [20: 27]. Взаємодія культур може мати як

позитивні, так і негативні наслідки, тому зрозуміло, що *«мета будь-якої національної культури при комунікації з іншою — зберегти власну специфіку та ідентичність»* [9]. Важко зберегти унікальну культуру представникам національних меншин, які беруть участь у процесі акультурації. Зокрема, у сучасній Словаччині існує порівняно велика етнічна група українського походження, *«кількість якої перевищує 150 тис. осіб, хоча, згідно з останніми статистичними даними, у Словаччині проживає лише 30–40 тис. представників української, або «русинської», національності»* [21].

Національна ідентичність знаходить вираження у творчості письменників. Як відзначає О.Веретюк, *«автор, свідомо чи несвідомо, спрямовує на читача ідентифікатори своєї етнічності, національної ідентичності та національної ідентичності свого твору (творів). Водночас національна ідентичність письменника як усвідомлена етнічність визначається цілою низкою факторів; найвагоміші серед них — мовний, географічний, культурний, державний, ідеологічний, релігійний та фактор історичної пам'яті. Про письменницьку ідентичність як органічну єдність можна говорити лише тоді, коли національна ідентичність автора-індивіда та національна ідентичність його творів повністю збігаються»* [5: 69]. Для осмислення творчого доробку І.Яцканина варто розглянути деякі питання, пов'язані зі становленням його світоглядної системи.

І.Яцканин народився 28 серпня 1950 року в українській селянській родині в с. Ряшеві Бардівського округу Пряшівського краю у Словаччині *«у тій частині цієї країни, — як наголошує завжди, — де споконвіків жили і живуть українці»* [4]. Як відомо, Пряшівщина — це українська етнічна територія, яка творила єдине ціле із Закарпаттям, власне це і є його найзахідніша частина. Фактично з 1919 року вона входить до складу Словаччини і, на жаль, тут спостерігається постійне зменшення українського населення. М.Сополига вважає, *«той факт, що східнославацькі українці ніколи не жили в спільному державному цілому зі своїм матірним народом, зумовив складні етнічні процеси, які нам необхідно*

пізнати, щоб усвідомити свою історію та культуру. Формування етнічної чи національної свідомості відбувалося тут значно повільніше, порівняно з основною масою українців, а також у довготривалій ізоляції від неї. На жаль, у наш час уже тільки частина цього населення декларує себе українцями. Переважна його більшість самоідентифікується за етнічними «руснак», «руснаки» (прикм.: «руський», «руснацький»), навіть ті, які офіційно зголошуються до словацької національності» [21]. Як відзначає І.Ванат, «внаслідок відсутності власної державності Закарпаття впродовж віків розглядалось тільки як об'єкт, а не суб'єкт історії. Чужа державність в різний час накладала свій відбиток не тільки на матеріальну і духовну культуру південнокарпатських українців, але й стримувала історичний ритм процесу їх національного становлення. Саме цю історичну аномалію — національну недоконституційність — певні політичні сили ще й нині намагаються використати в своїх геополітичних планах» [3: 147]. У підручнику з української етнології зазначено, що «суперечливі процеси відновлення етнічної ідентичності українців Словаччини зумовлені комплексом складних причин етноісторичного характеру. На перешкоді їхній інтеграції передусім став внутрішній розкол, який проявляється в наявності двох самоназв. Із 32 тис. осіб українського походження, які нині проживають у цій країні, 54% вважають себе русинами, а решта — українцями» [17: 281]. Через внутрішній розкол та зовнішньополітичні обставити українське населення Словаччини зазнало потужної асиміляції.

Така тенденція до зменшення українського етнічного населення хвилює людей, які виявляють активну громадянську позицію. До них належить Іван Яцканин, котрий вболіває за українську громаду Пряшівщини, намагається зберегти самобутність свого народу, що й знаходить вираження у його творчості. У своїх численних інтерв'ю він постійно звертає увагу читачів на глобалізаційні проблеми, які поступово нівелюють українську культуру та літературу Словаччини. Зокрема письменник вважає, що поезія й художня проза не готова до кардинальних змін: «Список використаної літератури, як відзначає автор, хоче і буде відображати менталітет, пісенність душі нашого народу, яка збереглася. Вона не хоче силоміць входити в якісь там європейські контексти. Вона має залишатися складовою частиною великої української літератури. Але водночас має зберегти оту самобутність. Щоб було явно — оце пряшівський чи словацький варіант українства. Інакше — на Полтавщині, Волині чи Галичині. Оце дуже суттєве. І воно збереглося» [4].

Подібну думку про спадкоємність літератури, її важливу роль у збереженні й відтворенні історичної пам'яті висловлював і О.Мишанич: «Історична й культурна традиція не переривається, народ шукає й відстоює те, що його зближує і об'єднує,

що утверджує його національну свідомість, історичну та духовну спільність. Саме Список використаної літератури є тим найпершим чинником, який формує нашу духовність, береже історичну пам'ять, у художніх образах відтворює найголовніші етапи пройденого шляху» [15 :170].

Без сумніву, на формуванні І.Яцканина як письменника виразно позначилася його національна ідентичність, тобто приналежність до української етнічної групи. Він виріс в українській сім'ї, з дитинства розмовляв українською мовою і вважав себе українцем. Як слушно відзначає А.Санченко, «батьки з дитинства, окрім усіх інших ідентифікацій, прищеплюють своїм дітям спочатку почуття, а потім і усвідомлення себе як представника певної нації» [19: 160]. Після початкової сільської школи навчався в Бардієві та закінчив українську гімназію в Пряшеві.

Це знайшло вияв у ранніх творах, чим і пояснюється його зосередженість на проблемах селянського світу та пов'язаного з ним архетипу землі. За О.Кульчицьким, «соціопсихічний аспект української нації виявляє її селянську структуру» [13: 17], а селянське життя українців, як нації хліборобів, тісно пов'язане із працею на землі. Такий зв'язок називають українським антеїзмом, а культ землі та селянської праці є основою світобачення українського селянина. Цей же дослідник відзначає, що «для українського колективного несвідомого... — найбільш характеристичний є архетип «Матна Матер» — тип «доброї», «ласкавої», «плодючої» Землі українського чорнозему» [13: 18]. За українською міфологією, «земля — одна з основних стихій світотворення (поряд із водою, вогнем і повітрям); центральна частина триєдності Всесвіту (небо — земля — некло), населена людьми і тваринами; символ жіночого начала, материнства; осмислюється як прародителька і мати-годувальниця всього живого» [6: 188-189]. Ще із язичницьких часів землю шанували та обожнювали як матір, що «родить (дає) людям усе, потрібне для життя, і забирає до себе по смерті» [11: 243]. На універсальності архетипу землі та його значенні для українців, наголошує філософ С.Кримський, котрий вважає, що «архетип землі в українському менталітеті інтегрував аграрно-виробничий, соціально-історичний та духовно-культурний атрибути національного життя, звичаїв та обрядів. У цьому відношенні він утілював ноосферу передчуття українців. Цей архетип проходить крізь увесь масив історії української духовності від язичницьких обрядів землеробства через християнські цінності та козацькі ідеали вільного хутора до наукових розробок С.Подолінського і В.Вернадського та соціальних програм сучасних партій України» [12: 356]. Відтак земля стає й «одним із сталих архетипів української художньої свідомості» [23: 41]. А.Гурдуз зазначає, що «можна з упевненістю говорити про наявність у глибинах нашої психіки архетипу землі як універсальної першооснови та про аналогічний то-

нос у літературі, який (що природно) має схильність до міфологізації» [8: 44].

Список використаної літератури насичена прикладами зображення, за висловом І.Франка, «*влади землі над людиною*» [22: 176], коли земля, якою володіє селянин, виступає не тільки джерелом існування, а й вирішує ступінь його суспільного значення, тобто стає джерелом збагачення, самоутвердження, соціального честолюбства.

У творах І.Яцканина земля виступає особливим життєпростором, у якому існує тісний духовний зв'язок з предками, природою, а відтак з міфологічною матір'ю-годувальницею. Таким чином, рідний простір, окреслений межами села, землі, домівки, набуває у його творчості сакрального значення. У Яцканинового селянина «генетично присутнє усвідомлення спорідненості» [10: 84]. Це простежуємо на прикладі оповідань «Коріння», «Шуміли берести».

Своєрідну трансформацію антеївського міфу як втрату духовного зв'язку із землею простежуємо в оповіданні «Коріння», яке побудоване на протиставленні рідного та чужого, що на символічному рівні проектується у контрастну опозицію сакрального та профанного. Сюжет твору сконцентрований навколо постатей двох рідних братів, котрі виявляють різні життєві позиції. Старший брат Петро живе в місті, а отже, виступає носієм нового, іншого, чужого. Молодший же тримається своєї малої батьківщини, він спадкоємець, носій пам'яті роду. У селі, на братовому обійсті, для Петра ніщо не має значення та ваги. А для молодшого кожна річ на обійсті наповнена змістом. Старий стіл, на якому збудував хату, став частиною його буття, елементом життєвого простору. Навіть через багато років чоловік тримає той стіл як носія пам'яті, що акумулює творчу, духовну силу й енергетику дому: «*На цьому столі я збудував хату, на ньому зроблено кожну цеглину цього будинку*» [24: 35], — з гордістю говорив він. Йому не важливо, що стіл старий, він бачить у ньому частинку свого минулого: «*Бувало, сяду за нього, покладу на нього руки, а вони аж тремтять, ніби пригадують цю пору, ніби востають у цей стіл*» [24: 35].

На противагу такій духовній прив'язаності до матеріального світу батьківського обійстя, старший Петро, не має ніяких згадок, пов'язаних зі столом, як і з іншими речами, тому мислить раціонально. Він бачить у предметі інтер'єру тільки ознаки старості, не розуміє почуттів молодшого брата і не бачить сенсу в зберіганні стола, адже він «*ледве вкупі тримається*» [24: 35].

«— *А чого зараз він тут? — це постійно не осмислював Петро. — Ти гадаєш, що воно це варте чогось?*» [24: 35].

В українському світогляді з прадавніх часів хатній обідній стіл — символ єдності, родинної злагоди, гостинності, шаноби [6: 505]. Таким і сприймає його молодший брат, котрий виступає

носієм духовного, на противагу прагматичному Петрові.

Центром Всесвіту для молодшого брата є батьківська земля, обійстя, стіл, які він усвідомлює як єдино можливий для себе варіант буття. Така світоглядна позиція притаманна ментальності українців, для яких «*центр світу — власна домівка (садиба, хутір) з усім живим і неживим, що там є. Все, що поза ним — другорядне, чуже*» [7: 374]. Тому з втратою зв'язку з рідною землею, домівкою, як духовною субстанцією, зникає і родинний зв'язок між братами. Молодший все ж намагається втримати брата спогадами про дитинство, коли вони були малими та безтурботними: «*Пригадуєш, ми виходили на самісінький вершочок і нам було так страшно. Коли поглянули, то зір зупинявся аж біля Чаців. Пригадуєш?*» [24: 36]. Однак усі його спроби виявляються марними: «*Брат дивився на брата. Один говорив і говорив..., а другий роздумував — хтозна про що*» [24: 36]. Петро настільки відчужився від родини, що міг приїхати в село, поблукати полями й лісом і, навіть не зустрівшись із братом, поїхати. І сам він відчував себе не просто чужим, а й зайвим: «*Знову появився і зараз сидить біля якогось старого непотрібного столу, і все йому здається чужим, навіть і брат — як не брат*» [24: 37].

Відкинувши своє минуле, Петро не набув інших цінностей, які б заповнили його життя, надали б йому такого ж сенсу, як його надавало молодшому братові рідне обійстя. Те, що було важливим для молодшого, у нього викликало «насмішку», «жалі», нерозуміння. «У нього був інший світ», тому він подумки висміював і життя дружини брата: «*Йому стало аж смішно, коли порівнював її мікросвіт, який починав кухнею і кінчався двором... І саме в ту мить не міг збагнути, де той його світ починався і де кінчається...*» [24: 37].

Стосунки з братом Петро остаточно зруйнував продажем городу, таким чином позбувшись усього, що його поєднувало з рідним простором:

«— *Продав. Сусід купив, — він говорив так, ніби продав якусь нікому непотрібну дрібницю.*

— *Але це ж наше, ти розумієш! Там... — молодший брат зупинився, не було треба вже більше запитувати. — То був наш город, але правда, батько його тобі залишив. Це твоя справа*» [24: 37].

Для молодшого брата город це не тільки матеріальна цінність, а в першу чергу, духовна субстанція, яка має вартість лише тому, бо вона одухотворена спогадами, що з нею пов'язані. Тому її продаж він сприймає болісно.

Постать Петра в оповіданні порівнюється з образом груші, яку молодший пересадив, збудувавши нову хату. Та груша, яка колись давала смачні плоди, на новому місці перестала родити гарні грушки. Так і Петро, продавши город, остаточно зруйнував духовний зв'язок з матір'ю-землею, обірвав коріння з родом, пам'яттю, відтак втратив

здатність і можливість самоідентифікуватись: *«Залишив старшого брата біля столу, біля цієї пересадженої груші, яка вже ніколи не зародить такі смачні плоди, бо обірвали коріння. Він знав, що йому сюди не вертатись. Залишаючи батьківське, братове, він чув, як падають груші на старий стіл»* [24: 38].

На концептуалізації власного обійстя як центру світу побудоване й оповідання «Шуміли берести». Подібно до твору «Коріння», дія в ньому сфокусована навколо постатей двох братів, життєва доля котрих виявилася різною. Однак якщо в попередньому творі молодший брат виступав носієм традиційного світобачення українців та представником виключно сільського типу життя, а буття старшого, Петра, чітко не окреслювалося просторовою межею, то в цьому оповіданні відчутно вплив урбаністичного топосу. Конфлікт між братами проектується в площину опозиції село/місто.

В оповіданні «Шуміли берести» старший брат Климак виступає спадкоємцем та хранителем пам'яті роду. Він самотньо живе на батьковому обійсті в старій хаті: *«Як рік довгий, у хату старого Климека ніхто із села не заходив. А він цьому був радий, бо люди б лише витріщали очі, роздивлялись доколя, шукаючи поживи для язиків»* [24: 45]. Його життєвий простір обмежений хатою та двором. Це його світ, у якому він відчуває себе комфортно, а все, що знаходиться поза його межами, для нього чуже: *«І так старий Климак один стояв на дворі, ніби на святому місці, де все починалося і все кінчалося»* [24: 46]. Чоловік нікому не радів, навіть молодшому братові, котрий для нього був чужаком, бо жив у місті й там збудував дім: *«Старий Климак взагалі не любив гостей, навіть якщо то був брат. Та й які з них брати? Молодший живе у місті, збудувався там, машину купив, а він...»* [24: 45].

Те, що брат переселився до міста, Климак сприймає як втрату родинного, духовного зв'язку між ними. Проте молодший цього не розуміє, не може збагнути, чому старший так тримається старого обійстя:

«— Що тебе тут держить? — запитав молодший, сідаючи за великий дубовий стіл у самому кутку хати.

— Ти нічого не розумієш, хоч і з міста.

— А що тут розуміти? Усе пропадає, а з ним і ти.

— Правда, хата вже стара, — відповів старший, вдаючи, що не вловив суть думки.

— Та не лише хата. Кому все це потрібно, га?

— Мені» [24: 47].

Т.Салига вважає, що *«цих два різні погляди на стару батьківську хату й містять у собі сучасний конфлікт, що виникає на зламі між старим і новим, і який, на жаль, дуже часто полишає після себе сумні наслідки»* [18: 120].

Глибоке духовне провалля між братами підкреслюють виразні художні деталі, що вказують

одночасно на часове та просторове розмежування. У характеристиці Климека, автор постійно вживає епітет старий: сам герой старий, хата, в якій він мешкає, теж стара та ще й невиразна. У своїй старості вони доповнюють одне одного, «дихають» минулим. Климак живе, нічого не змінюючи, на батьковому дворіщі. Символом постійності та минулого часового й духовного континууму виступають берести, які батько посадив *«на знак, що йому народився найстарший син»* [24: 45]. І хоч ті берести вже так розрослися, що не пропускають світло до хати і вона від того *«непривітна й темна»*, чоловік *«все одно не наважується їх зрізати. Вони для Климека форма самоідентифікації: «Він не міг собі уявити, як би то виглядало, якби до хати пробилось сонце. Люди вже й радили зрізати берести, але йому здавалось, що коли б так зробив, то і сам би не вдержався тут»* [24: 45].

Натомість молодший брат різко відрізняється від старшого: *«Молодший встав із-за столу, підійшов до дверей. Тепер старий Климак краще роздивив брата, який аж ніяк не належав до цієї хати. Він був акуратно одягнений, старанно зав'язана краватка і виглядані черевики до неї не пасували, робили його ще більш чужим»* [24: 48]. Він зображений наче людина з іншого світу, яка живе сучасністю. Недарма й *«люди, якщо заїздять сюди із своїм «Москвичем», зупиняються біля хати і насміхаються: «Гості у музеї прибули»* [24: 45]. Втративши зв'язок із родовим корінням, молодший, на відміну від Петра з оповідання «Коріння», зміг створити новий життєвий простір навколо себе.

У сюжетній канві оповідання наявний важливий для розкриття життя Климека мотив заповіту. Стосунки між ним і батьком були нелегкими, бо коли він загадав про них, то *«зморщив чоло так, що воно нагадувало від вогню потріскані дверцята на старому неці, у якому вже давно ніхто не пробував спекти хліб»* [24: 47]. Батько, залишаючи у спадок все майно Климакові, у словах заповіту наголошував саме на землі: *«То наша земля, після мене подбай про неї». Я дивився на нього, на душі стало так дивно і страшно. Пізніше батько ще сказав, що та земля, ті берести, двір і хата тут для того, щоб держали нас разом»* [24: 47]. Син перейнявся відповідальністю спадкоємця, а також зрозумів, що в батьковому заповіті йшлося не лише про матеріальне, а й про родову тяглість.

Отже, провідною думкою в цьому творі є зв'язок із родом, зі своїм корінням, з позасвідомою сферою людського буття, що оприявнюється як матеріальний і часопросторовий світ «малої Батьківщини». Однак розрив із нею не трактується так песимістично та трагічно, як в оповіданні «Коріння». Місто — опозиція селу, але воно мислиться як інший простір, чужий, новий, де для селянина нема рідного ґрунту під ногами, проте й там теж можна прижитися, підпорядковуючи своє буття під інші цінності.

Окремої уваги в оповіданні «Шуміли берести» заслуговує образ хати. Всі компоненти досліджуваної нами триади — село-земля-рідна домівка — тісно взаємопов'язані та зумовлюють одне одного. Оскільки українське село не мислиться без землі, так і сільське життя не усвідомлюється без хати.

Образ хати в українській міфологічній традиції має глибоке коріння. Згідно з давніми віруваннями, «хата — матеріальне і духовне осереддя сім'ї, родинне вогнище, місце перебування душ предків — охоронців від темних сил» [6: 557]. Хата виступає одним із знаків української етнокультури, як відзначає В.Жайворонок, вона «споконвіку у великій повазі: до неї можна заходити лише з непокритою головою, у ній не можна свистіти, палити» [11: 616]. На вагомість хати як архетипу дому вказує те, що вона трактується як «мале відтворення Космосу» [6: 557]. За С.Андрусів, «ідея Дому — одна з домінуючих в українському Космосі» [1: 97]. І.Мойсеїв спостеріг, що «у ході формування свідомості хата виступає спершу як синкретичне уявлення-ставлення і міфологема-символ, далі — як образ і знак, нарешті, особливо впродовж останнього століття — як ідея, ідеологема, концепт, принцип, моральна засада, естетичний критерій, світоглядна категорія» [16: 152]. Ці національні особливості архетипу дому знайшли втілення і в прозі І.Яцканина.

В оповіданні «Шуміли берести» образ хати виступає ключовим об'єктом локального простору існування старого Климека. Хата відображає внутрішній світ й особливості душі свого господаря. У творі образ хати створює настроєвий лад твору, виразне постать головного героя: «Йому стало так дивно, що аж зніяковів, роздівлявся по хаті. Хата була майже порожня, непривітна й темна» [24: 45], «Його голос звучав глухо, можливо і тому, що все у хаті було невиразне» [24: 47].

Як уже було відзначено, обійстя для Климека — цілий світ, хата ж виступає його центром. За її межами одразу починається чужий простір, що виразно підкреслюється образом порога вже з перших рядків твору: «День стукав у двері. Біля високого порога скупчилися кури, на порозі сиділа кішка» [24: 45]. За Войтовичем, «поріг, як і двері, завжди був межею між зовнішнім світом та внутрішнім, бо там, за порогом, — світ чужий, ворожий, особливо вночі» [6: 559]. Поріг є межею і для молодшого брата, чим виділяється його неприналежність до цього дому: «Старший з братів так глянув на молодшого, що той аж зупинився на порозі, боявся увійти в хату. У хаті було холодно й тихо — тільки вода вистукувала об денця» [24: 46].

Глибоким змістовним навантаженням, як і в оповіданні «Коріння», наповнений обов'язковий

атрибут інтер'єру хати — стіл. Символізуючи єдність та родинну злагоду, стіл мав постійне місце у домі — «біля святого місця — покутя» [6: 505]. У Климековій хаті стіл стояв у самому кутку, а над ним висіла поживкла фотографія сім'ї, що вказувало на усталений порядок життя, зберігання традицій, згідно з якими стіл пов'язувався з главою дому, котрий перший сідав за нього, а за ним всі інші члени сім'ї. Так і Климак, як господар, остаточно відмовившись від пропозиції брата покинути обійстя, «спокійно сів за стіл у самий куток хати» [24: 48].

Загалом атмосфера хати була гнітючою, вона увиразнювалася художніми деталями. Крізь вікна до хати не проходило світло, «почорнілі, набрякли од води» двері лише глухо стукали об поріг, а в кульмінаційний момент твору «зсунулась стріха із сипання». Таким чином, хата, яка за заповітом батька мала втілювати ідею об'єднання сім'ї, повільно розсипалась, зникала, як і зв'язок між братами.

Як бачимо, творчій манері письма І.Яцканина притаманна акцентація уваги на таких деталях інтер'єру та довкілля, як хата, стіл, берести, груша та ін. На переконання В.Марка, «за системою деталей у талановитого письменника завжди відчувається його ставлення до дійсності, його концепція людини, а характер тих деталей визначає важливі прикмети його письма» [14: 12]. Т.Салига помітив, що «подібні реалії родового спадку, атрибути материзни, голос покоління, коріння землі тощо — це все те, що робить героїв Івана Яцканина духовно красивими, людьми високих моральних обов'язків, людьми, що мають свою батьківщину, свою історію, культуру, мову. Оберігаючи все це, вони оберігають свою гідність, самих себе. Завдяки цьому вони відчують великий і справжній сенс життя» [18: 120]. Такі поняття у творах письменника стають довільними знаками, які відбивають ідею збереження малої Батьківщини. З їх допомогою письменник створює текст, який відображає його світоглядну позицію — збереження національної ідентичності.

Отже, проаналізувавши оповідання І. Яцканина, можемо твердити, що національна ідентичність автора та національна ідентичність його творів повністю збігаються. Найвагомішим фактором національної ідентичності письменника виступає історична пам'ять роду. Село, земля, хата — не просто матеріальні об'єкти, це носії зв'язку з енергетикою роду і мають притягуючу дію. Вони виступають в оповіданнях окремим життєпростором, що мислиться персонажами як власний світ з центром — хатою. У цьому просторі людина почувається щасливою та захищеною, а запорукою її гармонійного існування виступає зв'язок із Землею як матір'ю-годувальницею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. Монографія / С. Андрусів. — Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000, — Тернопіль: Джура, 2000. — 340 с.
2. Боришевський М. Дорога до себе: Від основ суб'єктивності до вершин духовності: монографія / Мирослав Боришевський. — К.: Академвидав, 2010. — 416 с.
3. Ванат І. Пряшівщина на зламі століть / Іван Ванат // Перспективи розвитку словакістики в Україні: *Studia slovakistika*. 2 / Упорядник і відп. ред. С.М. Медвідь-Пахомова. — Ужгород, 2003. — С. 146-153.
4. Вербич В. Іван Яцканин: «Ми єдині» / Віктор Вербич // Режим доступу: <http://www.simya.com.ua/articles/3/4848/4/>
5. Веретюк О. Скажи мені, хто я? (Проблема національної ідентичності літератури, літературного твору та його автора) / Оксана Веретюк // Слово і час. — 2005. — № 12. — С. 69-72.
6. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Войтович. — К.: Либідь, 2005. — С.188-189.
7. Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців / Марина Гримич. — К., 2000. — 380 с.
8. Гурдуз А. Міфопоетична парадигма в українській та західноєвропейській «прозі про землю» кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. Монографія / Андрій Гурдуз. — Миколаїв: МДГУ ім.П.Могили, 2008. — 216 с.
9. Дарморіз О. Національна ідентичність як чинник міжкультурної комунікації у сучасному світі / Оксана Дарморіз // Режим доступу http://eprints.oa.edu.ua/1482/1/darmoriz_01102012.pdf
10. Джоганик Я. Три уособлення авторської поетики в сучасній українській літературі Словаччини / Ярослав Джоганик // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. — Випуск 8. — Ужгород, 2003. — С. 84-88.
11. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / Віталій Жайворонок. — К.: Довіра, 2006. — 703 с.
12. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії / Сергій Кримський. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 718 с.
13. Кульчицький О. Світовідчужання українця / О. Кульчицький // Українська душа. — Нью-Йорк: Ключі, 1956. — С. 13-26.
14. Марко В.П. У вимірах стилю (Літературно-критичний нарис) / В.П. Марко. — К.: Дніпро, 1984. — 118 с. (Бесіди про художню літературу).
15. Мишанич О. Карпати нас не розлучать: Літературно-критичні статті і дослідження / Олекса Мишанич. — Ужгород: Срібна Земля, 1993. — С.169-184.
16. Мойсеїв І. Рідна хата — категорія української духовності / І. Мойсеїв // Сучасність. — 1993. — № 7-8. — С. 151-163.
17. Савчук Б. Українська етнологія / Борис Савчук. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. — 559 с.
18. Салига Т. Віття вічного дерева. Кілька думок про прозу Івана Яцканина / Тарас Салига // Жовтень. — 1989. — № 7. — С.119-121.
19. Санченко А. Проблема ідентичності та самозбереження української нації / Анна Санченко // Українознавство. — 2012. — № 2. — С. 159-163.
20. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / Д. Ентоні Сміт. — К.: Основи, 1994. — 224 с.
21. Сополига М. До питань етнічної ідентифікації та сучасних етнічних процесів українців Пряшівщини / Мирослав Сополига // Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37914/01Sopolyga.pdf?sequence=1>
22. Франко І.Я. Влада землі у сучасному романі / І.Я. Франко // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1980. — Т. 28. — С. 176-195.
23. Шумило Н.М. Під знаком національної самобутності / Н.М. Шумило. — К.: Задруга, 2003. — 354 с.
24. Яцканин І. Місце проживання / Іван Яцканин. — Пряшів, 1987. — 140 с.

Oksana Talabirchuk

The artistic interpretation of the national identity in a small prose

Ivan Yatskanyn (story "Roots", "Noisy bark")

Summary. In the article at first was defined and analyzed by Ivan Yatskanyn the artistic interpretation of the national identity and historical memory type which are based on stories "Roots", "Noisy bark."

Key words: national identity, historical memory type, the archetype of the Earth, the archetype of the Home.

Одержано 13.02.2013 р.